

Udsendt Marts
1997

Bjergsteds skakbrættede skov Set gennem historiens briller

Af: Skoutaksator Børge H. Larsen.
Lindum Skovridergård, Tjele.

Særintryk Af Artikel 7 Rummeteren - Skov Klub Information

APRIL 1997

Bjergsteds skakbrættede skov Set gennem historiens briller

Af: Skovtaksator Børge H. Larsen, Lindum Skovridergård, Tjele.

Lørdag den 4. maj, 1996 afholdt Skovhistoriske Selskab ekskursion til Bjergsted Skov ved Jyderup.

Ekskursionsværtten Henrik baron Schaffalitzky de Muckadell bød de 100 fremmødte velkommen ved den gamle skovridergård og startede på en meget lun og interessant måde at berette om skovens historie.

"På et tidspunkt gik jeg med min far i skoven. "Hør nu efter", sagde han. "Men jeg skal jo være landmand", svarede jeg. "Ja, men du kommer nok til at bo her".-

"Jeg er selv ved at blive historisk.- I dette landskab har isen ligget og knubbet. Her er minder fra stenalderen, intet fra bronzealderen, men derimod fra jernalderen. Senere lå der nede ved søen en borg, Skarreholm. Der boede Valdemar Sejrs søn Knud. Der fulgte 4 generationer. Den sidste blev træt af det, og han gik i kloster, vistnok i Antvorskov kloster. Valdemar Atterdag overtog borgen, og senere Margrethe I, der nedrev den, - hun ville ikke have

Første stop var ved smukke ege fra 1910.

Et "skakbræt" med eg og rødgran fra 1963.

adelen boende ude i hjørnerne. -

Skovridergården, hvor vi nu står, er fra 1856. Den sidste skovrider var en Lerche, der har skrevet en kort beretning om, hvordan det var, da han kom hertil.

Der blev afholdt auktion. Han skulle købe nogle køer, der var skovvante. En skovløber kom hen til ham, og sagde: "Nu skal skovrideren huske at købe dansegulvet". Det skete i 1874, og skovrideren tjente mere på dansegulvet, der blev brugt ved de forskellige fester i skoven, end han fik i løn. - Men så kom stationen i Jyderup, og så kunne han klappe dansegulvet sammen.

Når de dengang skulle vise træer ud, kom greven med et par vogne. De kørte så rundt i skoven og hver gang, der var et træ, der skulle fældes, sprang en skovløber af og mærkede træet".

Han afskyede de store foryngelses - "ørkner". 2/3 er i dag løvtræ, hvoraf 63 ha er ubevokset (især moser ved søen). -

Da jeg var ung, var her 8 ansatte plus 1 skovfoged. Da så motorsaven kom var der 3 mand + 1 skovfoged. Nu har vi en landmand, der slæber ud, og han har en ung mand, der skover”.

Derefter begav man sig ud i skoven, hvor første stop var ved ege fra 1910. ”Sået i huller. Efterbedret i gravede riller. Far gik selv og tyndede ud i dem. Det er formentlig hollændere. Nogle siger, at de burde have været tykkere, men Far huggede svagt”.

De berømte ”skaktavlkulturer”

Derefter nåede man hen til kvadraterne (af Christian S. benævnt ”skaktavlkulturer”). ”Denne bevoksning startede i 1963. De sorte felter er eg og de hvide rødgran. Nogle steder er det bøg i stedet for eg. Det er svært at styre. Ofte står de gode træer i randen af kvadraterne. Man ”presser” granerne, og så er de væk i 70 års alderen. Derefter følger et stykke eg og gran fra 1976, men det bliver svært for egne at følge med.

Ved siden af ser vi bøg med indblanding af lærk, det var en af Fars yndlingsblandinger. Man har ikke fået fjernet lærkene hurtigt nok”.

Derefter kom vi til et stykke med selvfor yngelse i bunden, og øverst oppe bøg og gran i kvadrater. Bøg kan godt lide at gro op i skygge, og granerne i kvadraterne er sunde.

Schaffalitzky pointerer: ”Kvadraterne er tiltalende, de giver skoven et mere muntert udseende. -På den anden side af vejen er det rødgran, ædelgran og bøg, men ædelgranen kunne slet ikke følge med.

Ideen var, at nåletræet skulle betale for løvtræet.

Egene tror ikke, at de er i egeskov, og granerne, at de befinder sig i en granskov. Og det er fordelene fremfor rækkevis blanding”.

Henrik Schaffalitzky fortæller om selvfor yngelse i bøg.

Schaffalitzky kunne læse i skovens bog

Derefter hen til gammel bøgeskov. Da stykket bagved blev fældet myldrede det op med selvsåede planter under de gamle bøge. Men vi er ikke så gode til at se det, som Far var. Han kunne sige: ”Her skal vi forynge”, men jeg ved ikke, hvordan han så det. - Skovens afkast er siden tidligere blevet ændret. I Fars tid underholdt den opvæksten af 3 drenge og en familie og 8 skovarbejdere. Nu kan den dårlige underholde en familie”.

Niels Holten udtalte: ”Denne skov bærer præg af at være blevet behandlet af en voksen mand. Han lærte mig at iagttage skoven. Få kunne som han læse i skovens bog”.

Der blev fremvist et stykke rødeg fra engang i 1940’erne. De gror anderledes end de andre ege. Da man manglede agern i 1943, fik man lov at købe agern af rødeg i Holland.

Derpå så man Sihlwald-bøge, indblandet lærk. På den anden side kunne man se de første Sihlwald-bøge plantet i Bjergsted skov, de har en pæn form.

Klip kuponen fri og post den. Vi betaler porto.

Så snart vi har modtaget kuponen får Du gratis tilsendt vor april udgave vedlagt et indbetalingskort.

Modtager vi 190,- kr. senest den 10. maj, træder abonnementet i kraft fra og med maj-udgaven 1997.

Bladet udkommer 11 gange om året. Juli udkommer vi ikke.

Ja tak!

Jeg ønsker GRATIS at få tilsendt april nummeret af RUMMETEREN/SKOV KLUB INFORMATION.

Jeg ønsker at abonnere på RUMMETEREN/SKOV KLUB INFORMATION for 1997. Pris - 190,- kr.

NAVN: _____

ADRESSE: _____

POSTNR: _____ BY: _____

Sendes ufrankeret
Modtageren
betaler porto

**RUMMETEREN/
SKOV KLUB INFORMATION**

Hørvænget 56.

+++ 0060 +++

4690 Haslev.

I en selvforlyngelse ved vejen, fortalte ekskursionsføreren, at man kun hugger krukker. "Far sagde altid: "Bøgene skal holdes hårdt, til de er 40 år". Derefter skal de have på tæven". - Bøgene på Dansepladsen er vokset op meget tæt, derfor det smukke udseende".

Efter den interessante skovvandring begav man sig ned til Skarritsø, hen til voldstedet efter Skarresholm, som Margrethe I rev ned i 1406. - Mens man stod der, landede en stor flok svaler i en gammel ask.

Et udsnit af det store selskab ved den store ask på voldstedet Skarresholm.

Åløbenes vand blev brugt til mølledrift

Under frokosten i Bromølle Kro fortalte Schaffalitzky meget levende om de mange møller, som egnen er så rig på.

"Valdemar Atterdag udsendte et dekret, der sagde, intet vand måtte løbe i stranden uden at blive brugt. Halleby Å slynger sig gennem landskabet. Der er 5 møller, der er svære at se. Disse møller var anbragt, så de kunne betjene et sogn hver.

Rangle mølle for Holmstrup sogn. Ørsø mølle hører til Jordløse sogn. Gryde mølle er til Bjergsted sogn, men det når slet ikke ned til Gryde mølle, men så slår man en cirkel om møllen, og skriver Bjergsted sogn.

Tyske mølle, der havde været ejet af en tysker, var for Aunsø sogn.

Rangle mølle lå først, og Strids mølle havde store mølledamme. Ørsø mølle havde underfaldshjul.

Rangle mølle var nok den største, der lå et kæmpehus, da jeg var dreng, og nu ligger der et nyt kæmpehus. Der var desuden stampemølle og farveri.

Gryde mølle, der havde bageri i mange år, havde naturaliehandel med bønderne. Når man fik malet mel og gryn, fik man 2/3 tilbage.

Tyske mølle hedder nu Kongens mølle. På vindfløjen er der en krone. Møllen blev nedlagt i 1906".

En skovfattig egn for 200 år siden

Efter en skøn tur rundt til de forskellige møller drog ekskursionen ud til Bjergsted Bakker, og deroppe på toppen, i en strid vind, fortalte forstkandidat Peter Friis Møller, DGU, om det spændende landskabs tilblivelse:

"Bjergsted Bakker hører under Astrup Gods. Skarresø (Skarritsø) har vi smilende liggende der-

nede, sammen med det store skovområde ved Bjergsted.

Til den anden side har vi Amoserne, nogle af de markante vestsjællandske naturområder, og videre ser vi ud til Saltbæk Vig, Nekselø og Sejerø.

Vi er oppe i 87 meters højde. Toppen her hæver sig 40 meter over kornmarkerne dernede. Det virker svimlende i det danske landskab.

Et rigtigt marginalområde. Det har været dyrket, indtil en vogn trillede ud over skrænten. Der har været smålodder og overdrev. Nu er her røn, brombær o. lign.

Der er plantet en del heroppe i de senere år. Enten bliver arealet plantet til, eller det vil ved naturens egen hjælp blive til skov.

Hvordan er det her blevet skabt? Man har opfattet det som gudskab, lavet af syndfloden. Først i forrige århundrede taler man om istidens medvirken.

Jonstrup udviklede den voldsomme istidsteori. Der er stadig mange åbne spørgsmål.

Milthers opfatter det som en randmoræne, skubbet herop under sidste istid. Randmoræne dannet af bræer, isbræer der har høvlet alt op og aflejret foran sig. I grusgravene kan man se jordlagene.

Kan isen gøre det, vi tillægger den? Det nytter ikke blot at tage til Alperne og studere gletchere der. Her har været permafrost, med et vældigt frosset lag.

Isen har ikke alene skubbet, den har også dækket og fx lavet dødishuller. Ud over vandet og isen, er meget kommet hertil med flydende isfjelde. Nogle af ledeblokkene kan være kommet med her.

Der er foregået jordskorpebevægelser i hele Skandinavien. Er det isen, der har vippet disse ting op, eller er det jordbevægelser?

Men billedet er mere kompliceret, end vi tror. Idag fremtræder landskabet meget skovrigt, men på Videnskabernes Selskabs kort fremtræder Vestsjælland meget skovfattigt. - Hatformede bakker (ligner en bowler). Materialet er skyllet ned i huller i isen, men som er faldet sammen, da isen smeltede væk".

Skovhistorisk Selskabs formand, forstkandidat Kirsten Olesen, sluttede den spændende dag af med at takke Friis Møller, der har bragt vor tanker på andre veje. "Tak til Schaffalitzky for den utrolig dejlige tur. En dag båret af din kærlighed til skoven - og til din far. I var virkelige skovdyrkere i ordets egentlige forstand".

SVANLI TRYK A/S
Lundagervej 23 - 8722 Hedensted
Tlf. 7589 9100 - Fax 7589 9212